

An orange brushstroke graphic with a rough, torn edge, extending horizontally across the page.

3.

DESPATOLOGIZAZIOA

DESPATOLOGIZAZIOA

Ekainaren 28ko 14/2012 LEGEaren (transexualak genero-identitateagatik ez baztertzeari eta haien eskubideak aitortzeari buruzkoa) zioen azalpenen, transexualitatea despatologizatzekeo premiari buruzko arrazoibide luzea irakur daiteke. Jarraian, zioen azalpen horretatik zati bat transkribatuko dugu:

1980. urtetik, transexualitatea buru-nahasmendu gisa dago sailkatuta. Gaur egun ere, buruko gaitzei buruzko nazioarteko bi eskuliburutan (DSM-IV-R eta CIE-10, hain zuzen ere, hurrenez hurren APA American Psychiatric Association-ek eta OME Osasunaren Mundu Erakundeak eginak) horren berri ematen da, eta, bertan, «identitate sexualaren nahasmendutzat» nahiz «genero-identitatearen nahasmendutzat» jotzen da. Sailkapen horren ondorioz, diagnostiko mediko bat erantsi zaio sexu biologikoaren eta gizartean esleitutako generoaren arteko disoziazioari: genero-disforia.

Gaixotasunen diagnostikoari buruzko nazioarteko sailkapen nagusiek genero-disforia nahaste edo gaixotasun mentalen barruan sartzen badute ere, gero eta gehiago dira etiketa patologiko horiek ezabatu beharra dagoelako iritzi sendoa duten izen handiko ikertzaile eta adituak, Eusko Legebiltzarrak 2010eko irailaren 30ean hartutako erabakiaren ildotik, non eskatzen baitzen abiaraz zitezela hainbat ekintza, Osasunaren Mundu Erakundearen, transexualitatea gaixotasun mentalen sailkapenetik erretiratzeko. Nahita ez bada ere, gauza jakina da etiketatze horien ondorioz ugari direla transexualen oinarritzko eskubideen urraketak (eraso fisiko eta psikikoak, bazterkeria, bakardadea, isolamendua...).

Egiaz, transexualek ez dute laguntza eskatzen patologia edo nahasteren bat dutelako, baizik eta oinarritzkoenak diren eskubideak askatasunez garatzeko orduan oztopoak izaten dituztelako gizartean, eta zailtasun horiek haien bizitzak minez eta larritasunez betetzen dituztelako. Ondorioz, abiarazteko premisak, nahitaez, honako hau jaso behar du: jaiotzean ageri diren kanpoko organo genitalek erakusten duten irudi hutsetik harago doa pertsona baten sexua. Beraz, transexualitateak lotura du sexuaren kontzeptu ez erabat biologiko batekin –hala erabaki zuen aho batez Giza Eskubideen Europako Auzitegiak 2002ko bi epai garrantzitsutan–, baizik eta, batez ere, kontzeptu psikosozial batekin; izan ere, aitortzen da pertsonon izaera egituratzen duten ezaugarri psikologikoak gailentzen direla azkenean pertsonengan, eta horiek direla giza borondateari nagusitasuna ematen diotenak, edozein kontu fisikoren gainetik.

Horrekin lotuta, ezin da inondik ere alde batera utzi orientazio sexualari edo genero-nortasunari buruzko giza eskubideen nazioarteko legeria aplikatzearen gaineko Yogyakartaeko printzipioetan aipatzen dena –printzipio horiek 2007ko martxoaren 26an aurkeztu ziren, Genevan (Suitza) egin zen Nazio Batuen Erakundearen Giza Eskubideen Kontseiluaren laugarren bilkuraren barruan, Legelarien Nazioarteko Batzordeak eta Giza Eskubideen Nazioarteko Zerbitzuak proposatuta–: «Kontrakoa dioen edozein sailkapen dena delakoa

izanik ere, pertsona baten sexu-joera eta genero-identitatea ez dira, berez, medikuek aztertu beharreko egoerak eta, beraz, ezin izango dira ez tratatu, ez sendatu, ez eta ezabatu ere»...

Egia esanda, azken urteotan aurrerapausoak eman dira transexualitatea despatologizatzeko eskariaren bidetik. Bi mailatan eman dira aurrerapauso horiek. Batetik, gaixotasunen eskuliburuetan nahasmendu gisa agertu ez dadin saiatu dira. Bestetik, tratamendu medikoren bat behar dutenean, transexualak dena delako tratamenduan protagonista eta subjektu aktibo bihurtu dira, eta gaitasuna eta legitimitatea aitortu zaizkie beren erabakiak hartzeko orduan, autonomiaz eta beren gorputzekiko erantzukizunaz.

Eskakizun horiekin batera, genero-identitateari dagokionez, azken urteotan ikuspegi soziojuridiko berritzaile bat ere agertu da, eta horren bidez, oinarritzko giza eskubideetat hartu da pertsona bakoitzak bere generoa zein den askatasunez adieraztea. Ikuspegi hori nazioarteko hainbat agiri eta txostenetan jaso da, eta haien artean nabarmentzekoak dira Yogyakarta printzipioak, lehen ere aipatuak, eta «Giza eskubideak eta genero-identitatea» txostena, Thomas Hammarberg Europako Kontseiluko Giza Eskubideen komisarioak idatzia, eta 2009ko uztaietan argitaratua. Testu horietan adierazten da identitate transexualak gaixotasun mental edo organikotzat hartzen jarraitzeak pertsonen giza eskubideen urraketa dakarrela.

Gida hau idatzi duen lantaldeak bere egiten ditu 14/2012 Legeko argudio horiek. Bat gatoz transexualitatea eta bestelako askotariko genero-adierazpenak ez direla gaixotasunak, baina jakin badakigu, halaber, pertsona transexualek –gehien-gehienek– osasunaren, hezkuntzaren eta gizartearen arloko zerbitzuak behar dituztela beren oinarri-oinarritzko eskubideak libreki garatzeko izaten dituzten oztopoak gainditzeko. Osasun-arloari dagokionez, taldekide izan ditugun medikuek, bereziki, egin duten lana nabarmendu nahi dugu, patologia bat, nahasmendu bat edo gaixotasun bat ez den zerbaiti buruzko gida klinikoa (14/2012 Legean agindutakoari jarraiki) idatzi ahal izateko. Osasun-arloan egin beharreko esku-hartzeak (laguntza psiko-emozionala, tratamendu hormonal edo tratamendu kirurgikoa) konplexuak diren arren, hizkuntza ez-patologizatzailea eta ez-estigmatizatzailea erabiltzeko ahalegina egin dugu, baina aldi berean osasun-arloko teknologiari eta ebidentzia zientifikoari zorrotz jarraituta. Ildo beretik, alderdi kliniko hertsia dagokionez, GNS-10aren kodeketa edo DSM-IV-R erabiltzen jarraitu behar dugu ezinbestean, artatutako pertsona guztien historia klinikoetako informazioa jasotzen duen sistema informatikoak behar bezala jardun ahal izan dezan.